***УДК 355.23:37.091.12***
***DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.106.08***

***Колодка Ю. О.***

# ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАЇТТЯ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

*Стаття присвячена аналізу термінологічного різноманіття у визначенні поняття «міжкультурна компетентність», що набуває особливої актуальності у XXI столітті в умовах глобалізації та зростання ролі міжнародної співпраці. Автор вивчає семантичні витоки та словотвірні особливості основних термінів, що використовуються в науковому дискурсі для позначення цього феномена, зокрема «міжкультурна» (intercultural), «кроскультурна» (cross-cultural), «мультикультурна» (multicultural), «полікультурна» (polycultural), «транскультурна» (transcultural) компетентність. На основі порівняльного аналізу виявлено спільні та відмінні ознаки цих понять, визначено їхнє функціональне навантаження та галузі застосування. Особлива увага приділяється значенню міжкультурної компетентності у військовій сфері, зокрема офіцерів Збройних Сил України в умовах інтеграції до стандартів НАТО. Обґрунтовується, що успішна міжкультурна взаємодія у багатонаціональних військових колективах потребує високого рівня комунікативної готовності, толерантності та адаптивності. Також у статті розглянуто ризики есенціалістського підходу до культури, що зводить її до статичних і незмінних характеристик, і показано, як розвиток міжкультурної компетентності допомагає їх уникнути. Аналіз термінологічного розмаїття є важливим внеском у теоретичне осмислення понятєво-категоріального апарату, необхідного для удосконалення освітніх програм і підвищення успішності підготовки фахівців у контексті міжкультурної взаємодії. Додатково підкреслюється значення термінологічної точності для уникнення змішування суміжних понять та забезпечення єдності наукового дискурсу. Робота може стати основою для подальших досліджень із розроблення методичних рекомендацій та адаптації зарубіжного досвіду підготовки військових кадрів до українського освітнього простору.*

***Ключові слова:*** *міжкультурна компетентність, крос-культурна компетентність, мультикультурна компетентність, полікультурна компетентність, транскультурна компетентність, військова освіта, НАТО, Збройні Сили України, міжкультурна взаємодія, багатокультурне середовище.*

У XXI столітті міжкультурна компетентність стала одним із ключових чинників успішної взаємодії у багатонаціональних середовищах, особливо у сфері безпеки та оборони. Сучасні офіцери, які беруть участь у спільних операціях, місіях або службовій діяльності в коаліційних структурах, мають володіти не лише професійними знаннями, а й здатністю успішно взаємодіяти з представниками інших культур, демонструвати повагу, толерантність та адаптивність.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну, яке розпочалося у 2022 році, не лише змінило архітектуру безпеки в Європі, а й прискорило процес інтеграції України до системи колективної оборони демократичного світу. В результаті чого культурне різноманіття і міжкультурна співпраця стали реальністю сучасного життя, тому «міжкультурна компетентність стає необхідною умовою ефективної професійної діяльності, соціальної інтеграції та успішної взаємодії в глобалізованому світі» [25, с. 132]. У цьому контексті питання розвитку міжкультурної компетентності офіцерів Збройних Сил України набуває стратегічного значення, оскільки успішна взаємодія з партнерами по НАТО вимагає високого рівня міжкультурної взаємодії, комунікативної готовності та спільної ціннісної співпраці.

Міжкультурна компетентність, зокрема, сприяє здатності особистості усвідомлено ділитися з дедалі ширшим колом людей власною ідентичністю та її унікальністю. Це, у свою чергу, уможливлює уникати ризиків, пов’язаних із відтворенням культурних стереотипів та утвердженням есенціалістського підходу до розуміння культури. Під есенціалістським підходом у цьому контексті мається на увазі редуктивне сприйняття культури як стабільного, однорідного і незмінного набору характеристик, що нібито властиві кожному представникові певної культурної спільноти, без урахування індивідуальних та контекстуальних відмінностей [4, с. 94]. Такий підхід перешкоджає діалогу та взаємному розумінню між культурами. У межах есенціалістського підходу культура сприймається як статична та детермінована. Це утруднює міжкультурний діалог, оскільки стираються індивідуальні відмінності, а комунікація зводиться до натяків на стереотипні очікування.

Міжкультурна компетентність, у свою чергу, спрямована на відмову від такого підходу. Вона передбачає здатність індивідів розуміти багатоманіття у межах культур, дивитися на культуру як на динамічний процес, відкритий до соціального контексту та індивідуального прояву.

Разом із тим, у науковій та освітній літературі спостерігається термінологічне розмаїття у визначенні цього поняття, що ускладнює стандартизацію підходів до його формування у військовій освіті. Використання понять міжкультурна, крос-культурна, полікультурна, мультикультурна, транскультурна види компетентностей потребує ґрунтовного порівняльного аналізу, оскільки кожне з них має специфічні концептуальні акценти.

**Мета статті.** Обґрунтувати пріоритетність використання поняття «міжкультурна компетентність» у професійній підготовці офіцерів Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО на основі

порівняльно-термінологічного та семантичного аналізу понять «міжкультурна», «крос-культурна», «мультикультурна», «полікультурна», «транскультурна» видів компетентностей.

Питання розвитку міжкультурної компетентності активно вивчається у вітчизняній та зарубіжній педагогічній, психологічній, лінгвістичній та соціокультурній науках. Становлення цього поняття пов'язане з глобалізаційними процесами, розширенням міжнародного освітнього простору та інтеграцією національних систем освіти до євроатлантичного контексту.

У вітчизняній науковій традиції термін «міжкультурна компетентність» знаходить широке трактування як інтегративне утворення, що поєднує когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти. Значний внесок у розроблення теоретичних засад цього поняття зробили С. Сніговська, Ю. Скрипнікова, Н. Радул.

В академічному дискурсі функціонують споріднені терміни: міжкультурна, крос-культурна, полікультурна, мультикультурна, транскультурна, комунікативна компетентність, кожен з яких має власну дослідницьку історію. Зокрема, крос-культурний підхід репрезентований у працях О. Бакум та І. Пальчикової, які акцентують на порівнянні ціннісних систем і моделей поведінки представників різних культур. Полікультурна і мультикультурна компетентність аналізується як компонент виховання толерантності та взаємоповаги (І. Глухота, С. Моцар, І. Іванець). Транскультурна компетентність, яку вивчає Л. Чжидань, орієнтована на внутрішню трансформацію особистості в процесі адаптації до іншої культури.

У зарубіжному науковому просторі міжкультурна компетентність (intercultural competence) досліджується через призму міждисциплінарних підходів. Так, М. Беннет (M. Bennett) запропонував модель розвитку міжкультурної чутливості (DMIS), що стала основою для освітніх програм у багатьох країнах. А. Деардорф (A. Deardorff) розробила модель оцінювання міжкультурної компетентності, яка включає такі показники як ставлення, знання, навички та результативна поведінка.

У контексті військової освіти проблема міжкультурної компетентності вивчається у працях, присвячених трансформації освітніх програм держав-членів НАТО (Cushner, Mahon), де зазначається, що офіцери, здатні до міжкультурної взаємодії, демонструють значну успішність під час виконання багатонаціональних завдань.

Таким чином, наукова література засвідчує як багатство підходів до трактування міжкультурної компетентності, так і відсутність уніфікованого підходу до її термінологічного визначення. Саме це зумовлює потребу в систематизації понять з метою їх узгодження для практичної реалізації в освітньому процесі ВВНЗ.

Методологічною основою дослідження є системний і міждисциплінарний підходи, що дали змогу комплексно вивчити феномен міжкультурної компетентності у контексті його термінологічного розмаїття. Для досягнення мети дослідження було використано такі методи: аналіз наукової літератури, порівняльно-термінологічний та семантичний аналіз, метод типологізації, метод узагальнення.

Комбінування зазначених методів дало змогу забезпечити цілісність, глибину й об'єктивність аналізу проблеми та сформулювати науково виважені висновки щодо термінологічного оформлення міжкультурної компетентності в контексті сучасної професійної освіти військовослужбовців.

Сучасні наукові дослідження, що пов'язані з вивченням міжкультурної компетентності, вирізняються не лише концептуальною комплікацією, а й різноплановістю термінологічного апарату, що зумовлено його міждисциплінарним походженням та мовним впливом міжнародної термінології. Зважаючи на це, ми вважаємо за необхідне узагальнення теоретичних підходів та осмислення змістових відмінностей понять, які функціонують у різних академічних практик. Для цілісного усвідомлення поняття міжкультурної компетентності необхідно здійснити порівняльний аналіз ключових термінів, що використовуються для позначення даного визначення в освітньому військовому середовищі, з урахуванням їх походження, функціонального навантаження та ситуативного вживання. Такий підхід уможливить не лише окреслити межі понять, а й виявити потенціал кожного з них для подальшого наукового й практичного застосування у сфері військової освіти.

Науковці різнопланово досліджують різні вибірки щодо міжкультурної компетентності. Це свідчить про інтенсивний розвиток дослідницької тематики, її актуальність у глобалізованому світі та створює необхідність у чіткому розмежуванні змісту понять, які вживаються в освітньому, культурологічному, лінгвістичному та військовому контекстах. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність з'ясувати зміст кожного з термінів через аналіз публікацій авторитетних вітчизняних та зарубіжних дослідників, порівняти трактування понять у межах різних освітніх парадигм, а також виявити як спільні характеристики, так і відмінні акценти.

Під час семантичного аналізу понять «міжкультурна» (interciltural), «крос-культурна» (cross-cultural), «полікультурна» (polycultural), «мультикультурна» (multicultural), «транскультурна» (transcultural) види компетентності та їх відповідників у іноземних джерелах було визначено, що розмаїття даних понять зумовлене різними семантичними витоками, що відображають культурну, лінгвістичну та освітню специфіку дослідницьких напрямів. Ці поняття часто використовуються взаємозамінно, що може викликати відсутність чіткості. На нашу думку, дослідження словотворчих основ необхідних термінів є дуже важливим саме для відокремлення семантичних відтінків кожного поняття, що дає змогу уникнути термінологічної плутанини, чітко визначити функціональні акценти та забезпечити узгоджене використання термінології у міждисциплінарних дослідженнях. Отже, «концептуалізації, визначення та ярлики сильно варіюються» [9, с. 53].

Важливу роль у словотворенні відіграє переклад понять, які використовують іноземні науковці. Залежність від префіксів в іноземних термінах обумовлює парадигму наукового підходу, що використовується в дослідженні. Аналіз термінів показує, що їх словотворення ґрунтується на латинських і грецьких префіксах, які визначають ключову семантичну рамку кожного поняття.

Префікс inter- у понятті «interciltural competence» (міжкультурна компетентність) (лат. Inter – «між, серед») вказує на взаємодію між культурами. У науковому дискурсі Д. К. Дердорф (D. K. Deardorff) виділяє це поняття як «здатність діяти між культурами, створюючи комунікативний діалог у полі культурної взаємодії» [5, с. 248]. М. Хаммер (Mitchell R. Hammer) стверджує, що «міжкультурна компетентність – це здатність мислити та діяти міжкультурно доречним чином» [12, с. 477]. Міжкультурна комунікація зосереджується на взаємному обміні ідеями та культурними нормами, а також на розвитку глибоких стосунків. На думку інших науковців [6, с. 7; 7, с. 16] мати міжкультурну компетентність певним чином означає «бути вільними від заздалегідь сформованих концептуалізацій». Отже, міжкультурна (interciltural) компетентність спрямована на формування здатності до усвідомленого обміну цінностями, ідеями та досвідом у контексті різних культурних норм. Вона забезпечує розвиток глибоких міжособистісних і міжкультурних взаємин, сприяючи трансформації не лише індивідуальних установок, а й соціальних норм, цінностей і очікувань у багатокультурному середовищі. У результаті, жоден учасник міжкультурної взаємодії не залишається незмінним – відбувається динамічний процес адаптації, рефлексії й зростання.

Міжкультурна компетентність не є одноразовим досягненням, а становить процес, що постійно розвивається та охоплює різноманітні контексти та ситуації. Ознаками розвиненої міжкультурної компетентності можна вважати встановлення тривалих і сталих взаємодій, які виявляються через формування спільних практик, спільних рішень і взаємної довіри. Попри те, що розвиток міжкультурної компетентності потребує часу й зусиль, її результати є довготривалими, і часто перевершують початкові цілі професійних проєктів. Завдяки готовності до прийняття різноманітних точок зору та взаємному збагаченню, можна досягти глибшого розуміння потреб, викликів та стратегій спільного розвитку та професійної співпраці. «У міжкультурній професійній взаємодії спільна розробка концепцій постає невід’ємним елементом» [20, с. 12].

С. Радул визначає поняття «міжкультурна компетентність» майбутнього вчителя іноземної мови як «інтегративну характеристику особистості, що уособлює сукупність професійно-важливих знань, умінь та навичок, систему мотивів і ціннісних орієнтацій, необхідних для розв’язання завдань професійної й міжкультурної діяльності та забезпечує функціональну здатність до діяльності в ситуації міжкультурної взаємодії в стилі співпраці й толерантності» [36, с. 8]. Д. Корвей трактує міжкультурну компетентність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як «складну та багатовекторну якість особистості, що охоплює внутрішнє переконання, ґрунтовні культурологічні знання, передбачає сформовані практичні вміння та навички виділяти і розуміти ідеї, які відображають культурне різноманіття світу на основі налагодження ефективного діалогу з носіями різних культур у часі та просторі» [33, с. 83]. О. Сніговська, досліджуючи міжкультурну компетентність майбутніх фахівців з міжнародних відносин стверджує, що «міжкультурна компетентність є інтегративною професійно-особистісною якістю, що синтезує сукупність лінгвістичних, соціокультурних, професійних, культурологічних знань, умінь вербальної, невербальної і паравербальної комунікації, загальнокультурних та культурно-специфічних умінь, орієнтації (лінгвокраїнознавчої, пізнавальної, лінгвістичної, предметної, поведінкової орієнтацій) на комунікацію, на змістовно-смисловій основі продуктивної реалізації функціоналу Діалогу Культур як освітнього мета-принципу» [38, с. 12]. На думку О. Байбакової міжкультурна компетентність – це «ступінь прояву фахівцем знань, умінь і навичок, які дозволяють правильно оцінювати специфіку й умови взаємодії з представниками різних культур, що проявляються у врахуванні їхніх традицій, звичок і психологічних характеристик, знаходити адекватні форми впливу на них з метою підтримки атмосфери взаємної довіри і конструктивного співробітництва, спрямованого на досягнення спільно визначених цілей» [27, с. 171]. В. Скрипнікова з’ясувала, що «міжкультурна компетентність майбутніх магістрів військової освіти у професійній підготовці – це здатність провадити міжкультурну професійну комунікацію, суб’єкт-суб’єктну взаємодію на основі динамічної комбінації соціокультурних, культурологічних, комунікативних знань, володіння досвідом поводження в міжкультурному середовищі з метою ведення конструктивного міжкультурного діалогу та самореалізації у професійній сфері» [37, с. 48].

Таким чином, науковці різних галузей одностайно трактують міжкультурну компетентність як інтегративну характеристику особистості, що поєднує знання, уміння, навички, цінності та мотивацію, необхідні для ефективної взаємодії з представниками інших культур. Акцентним є те, що дана характеристика ґрунтується на комунікативній здатності, толерантності, адаптивності та вмінні вести конструктивний діалог. Визначення підкреслюють динамічний характер цієї якості, її роль у формуванні глибоких професійних і міжособистісних взаємин. Згідно з наведеними підходами, термін «міжкультурна компетентність» доцільно застосовувати у сфері професійної освіти, військової підготовки, міжнародних відносин, дипломатії, а також у будь-яких професійних галузях, що передбачають інтенсивну культурну взаємодію.

Префікс cross- у понятті «cross-cultural competence» (крос-культурна компетентність) означає «через», «перехресний» [24] і використовується для порівняльного аналізу культур, їх взаємодії або порівняння [24]. Г. Хофстеде [14, с. 117] й інші дослідники [15, с. 572; 1, с. 369] розкривають цей термін як методологію аналізу відмінностей між культурами, акцентуючи не на діалозі, а на контрасті або співставленні між ними.

Культурні відмінності не нівелюються в межах крос-культурної взаємодії. Натомість усі учасники комунікації розуміють і визнають їх, що має потенціал викликати індивідуальні світоглядні зміни, не претендуючи на нішу колективних трансформацій. «У процесі крос-культурної взаємодії одна культура вважається домінуючою (зазвичай національна культура, яка є державно-територіально визначеною в межах міжкультурної взаємодії), тоді як інші культури порівнюються або протиставляються культурі, яка визначена як домінуюча в конкретній ситуації взаємодії [21]. Також у сучасній науковій літературі крос-культурну компетентність трактують як «сукупність семантичних орієнтацій, знань, практичних навичок, досвіду особистої, освітньої або професійної діяльності, які людині потрібні для якісної міжкультурної комунікації» [22, с. 49; 23, с. 78]. Згідно з визначенням, поданим у Оксфордському словнику, термін «кроскультурність» (cros-scultural intercourse) трактується як «перетин культур, взаємозв'язок культур, зіставлення культур, синтез культур» [16]. У науковому контексті цей вираз означає взаємодію між представниками різних культур, яка відбувається з урахуванням культурних відмінностей і часто має порівняльний характер, на відміну від глибшого міжкультурного діалогу (intercultural interaction), «що передбачає інтеграцію та взаємозбагачення» [10, с. 91]. У монографії [28, с. 57] вітчизняними науковцями розкрито поняття крос-культурної компетентності особистості у процесі навчання іноземних мов як «здатність суб'єкта навчання застосовувати мовні, мовленнєві, лінгвокраїнознавчі, соціокультурні знання рідної та інших культур, послуговуватися вербальними й невербальними засобами відповідно до комунікативної ситуації, толерантно ставитися до розбіжностей, що виникають у процесі спілкування». Разом із тим К. Левадна трактує крос-культурну компетентність майбутніх менеджерів готельного бізнесу як «здатність та готовність майбутнього менеджера готельного бізнесу до ефективної комунікації з носіями інших культур, яка є трансверсальною вимогою у професійній діяльності індустрії гостинності з індивідуальною траєкторією саморозвитку» [34, с. 57].

Аналіз наведених визначень свідчить, що крос-культурна компетентність у наукових підходах розуміється як комплекс знань, умінь і навичок, спрямованих на ефективну взаємодію з представниками різних культур із урахуванням їхніх відмінностей та без прагнення до їх нівелювання. Спільними рисами є орієнтація на порівняльний аналіз культур, визнання домінуючої культури у певному контексті та готовність адаптувати комунікацію відповідно до культурних особливостей співрозмовників. Акцент робиться на толерантності, лінгвокраїнознавчих знаннях і практичних комунікативних навичках. Термін «крос-культурна компетентність» доцільно вживати у галузях, де важливе порівняння культур: міжнародний бізнес, туризм і готельна справа, викладання іноземних мов, дипломатія, соціокультурні дослідження.

Префікс multi- (латинський) сигналізує про багатовимірне співіснування культур. У публікаціях щодо мультикультурної освіти, наприклад у роботах Дж. Бенкса, підкреслюється множинність культур в інтегрованому освітньому просторі, а саме співіснування без обов'язкового діалогу [3, с. 57]. На думку А. Портера мультикультурна освіта має в основі повагу до відмінностей (право мати однакові можливості, незважаючи на відмінності) та мирне співіснування [17, с. 488]. Суспільство, яке містить кілька культурних або етнічних груп часто називають мультикультурним [11, с. 211]. Явище взаємного співіснування представників різних культур особливо помітне в межах освітніх закладів або мегаполісів, де люди з різноманітним культурним походженням навчаються, працюють або функціонують у спільному соціальному просторі. Попри те, що ці культурні спільноти часто не є повністю ізольованими чи самодостатніми, міжособистісна або міжгрупова взаємодія між представниками різних культур не завжди є обов'язковою чи регулярною. У таких умовах спостерігається комунікація, що відбувається між окремими індивідами чи групами, які належать до різних культурних традицій. «Мультикультурна комунікація, через відсутність спільних рис, не може запропонувати мовленнєвого зв'язку. Тому комунікація в мультикультурному середовищі має тенденцію до сингулярності, а не до континууму» [14, с. 15]. Ми можемо розуміти це як таке, що означає, що в умовах відсутності спільної культурної бази, комунікаційні акти є одиничними, не призводять до тривалого взаєморозуміння і не утворюють сталого міжкультурного поля комунікації. Це протиставляється міжкультурній (intercultural) моделі, де передбачено поступовий розвиток взаємодії та навчання через досвід спілкування. Проте Н. Іванець описує мультикультурну компетентність учня початкової школи як «готовність до міжкультурної взаємодії з ровесниками, толерантного ставлення до культурної своєрідності співрозмовника, шанобливого ставлення до культурної спадщини рідного народу та культурних і життєвих цінностей інших людей, демонстрації норм міжкультурного етикету» [31, с. 60]. Це визначення дещо дисонує зі загальними визначеннями мультикультурної компетентності тим, що акцентує увагу не лише на співіснуванні культур, а й на активній готовності до міжкультурної взаємодії, розвитку толерантності та дотриманні етичних норм спілкування, що більше наближає його до концепції міжкультурної, а не, власне, мультикультурної моделі.

Отже, концепція мультикультурності передбачає співіснування багатьох культур у спільному соціальному чи освітньому просторі без обов'язкової глибокої інтеграції або взаємодії, повагу до відмінностей, рівність можливостей для всіх та їхнє мирне співжиття, що не потребує постійного діалогу чи зміни культурної ідентичності. Мультикультурна комунікація у такому контексті має фрагментарний, епізодичний характер, на відміну від більш інтерактивної міжкультурної моделі. За результатами аналізу термін «мультикультурна» найчастіше використовується у сфері освіти, особливо мультикультурної педагогіки, а також у соціологічних дослідженнях великих спільнот та багатокультурних середовищ.

Науковці [18, с. 1203], досліджуючи поняття полікультурності, дійшли висновку, що це «віра в різноманіття (також відома як ідеологія різноманіття або міжгрупова ідеологія), яка передбачає віру у взаємопов’язаність і здатність культур до змін». Інша група науковців стверджує, що поняття «полікультурність вказує на те, що відмінні расові та етнічні групи взаємодіють, формують одна одну та переплітаються між собою» [19, с. 140]. У цьому контексті всі учасники взаємодії – представники різних культур – визнають свою взаємну співпрацю, вплив одне на одного та взаємозв’язок. Префікс poly- означає «багато» [24] та свідчить про наявність у суспільстві чи певному середовищі множинності культур, що співіснують, взаємодіють або зберігають власну ідентичність, створюючи багатошарову культурну картину; у контексті полікультурної компетентності цей префікс підкреслює здатність особистості ефективно функціонувати, адаптуватися та взаємодіяти в умовах такої культурної багатоманітності. У дисертації щодо формування полікультурної компетентності майбутніх учителів географії В. Глухота визначає полікультурну компетентність як «здатність застосовувати етнокультурні знання, вміння й моделі поведінки, що забезпечують конструктивну взаємодію в полікультурному суспільстві та формувати їх в учнів» [29, с. 46]. М. Моцар, досліджуючи формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів, розкриває «полікультурну компетентність перекладача як інтегративне утворення, яке об’єднує знання, вміння й особистісні якості, які формуються з метою досягнення позитивної взаємодії, взаємозбагачення та входження до світового культурного контексту і розвиваються впродовж життя в процесі спілкування з представниками двох або більше культур» [35, с. 42]. Полікультурну компетентність іноземних студентів І. Дирда трактує як «багатокомпонентну й динамічну якість особистості, яка характеризується знаннями про культуру свого й іншого народу, сформованими уміннями культурного самоаналізу, навичками міжкультурної взаємодії, готовністю прогнозувати та попереджати міжетнічні непорозуміння» [30, с. 77]. На думку О. Кондратьєвої «полікультурна компетентність майбутніх учителів початкової школи – це багатокомпонентне особистісне утворення, професійно значуща якість особистості майбутнього вчителя початкової школи, що формується у процесі професійно-педагогічної підготовки на базі засвоєння теоретичних знань щодо своєрідності національної культури власної та іншої країн, трансформацію ціннісних орієнтацій, інтегрованих полікультурних умінь та навичок, які забезпечують толерантне ставлення до представників інших соціальних груп, національностей, релігійних конфесій під час міжкультурної комунікації та здатність вирішувати професійні завдання в умовах глобалізації мультикультурного соціуму» [32, с. 61]. Полікультурну компетентність офіцера-прикордонника як «особистісно-професійне утворення, що характеризується здатністю взаємодіяти у процесі міжкультурних контактів при виконанні професійних обов’язків з охорони державного кордону, сприймати і розуміти системи цінностей та світосприйняття представників інших країн і національностей, спілкуватися з громадянами, що перетинають державний кордон, на засадах толерантності й взаємоповаги» трактує Т. Сніца [39, с. 42].

Можна стверджувати, що полікультурна компетентність у науковому дискурсі розглядається як інтегративна якість особистості, яка поєднує знання, уміння, навички та ціннісні орієнтації, необхідні для ефективної взаємодії в умовах культурного різноманіття. У більшості трактувань характерною рисою є визнання взаємопов’язаності культур, здатність до толерантної комунікації, готовність попереджати міжетнічні непорозуміння та сприяти взаємозбагаченню. Полікультурна компетентність підкреслює не лише факт співіснування культур, а й активну взаємодію між ними, що формує багатошарову соціокультурну реальність. Використання терміна «полікультурна компетентність» доречне у сфері перекладацької діяльності, підготовки вчителів, роботи з іноземними студентами та у професійному середовищі, яке передбачає постійні міжнародні контакти, зокрема у прикордонній службі.

Префікс trans- словник розкриває як «впоперек» або «наскрізь» [24]. В. Бейкер (W. Baker) стверджує, що транскультурна комунікація – це комунікація, де кордони виходять за межі, порушуються і в процесі трансформуються [2, с. 280]. Щоб пояснити поняття транскультурності, В. Велш (W. Welsch) підкреслює, що, «стосовно змішаного дизайну культурних детермінант, «транс-» має значення «поза» стосовно майбутнього і порівняно з попередньою формою культур» [26, с. 206]. На думку М. Діаза (M. A. P. Díaz) термін транскультурність означає «процес зближення між різними культурами, який прагне встановити зв’язки та відносини поза окремою культурою, створюючи нові культурні факти, що виникають у результаті синтезу, а не об’єднання або культурної інтеграції, яка представляє інтерес для взаємодії» [8, с. 88]. Іншими словами цей процес описує В. Ідальго (V. Hidalgo Hernández) як «співіснування культур, полегшене сучасними засобами, що може бути фундаментальним елементом, який сприяє еволюції суспільства, заснованим на взаємній згоді, повазі та просуванні універсальних цінностей, що стоять вище індивідуальних особливостей кожної раси, етносу, вірувань ... , у пошуках єдиної мети, спрямованої на всесвітнє братерство» [13, с. 79]. Ц. Чжидань розкриває це поняття як «інтегровану професійно-особистісну характеристику майбутнього фахівця, яка базується на професіоналізмі, охоплює здатність забезпечувати діяльність особистості у будь-якому середовищі за рахунок внутрішньої готовності до ефективної взаємодії та швидкої адаптації, трансформації ціннісних орієнтацій, що забезпечують толерантне ставлення до представників інших соціальних груп, національностей, релігійних конфесій під час транскультурної комунікації та володіння транскультурним музичним репертуаром» [40, с. 57].

Таким чином, транскультурна компетентність розглядається науковцями як інтегративна особистісно-професійна якість, яка виходить за межі простої взаємодії культур і передбачає їх трансформацію,

взаємопроникнення та створення нових культурних явищ. Вона поєднує у собі подолання кордонів між культурами, формування універсальних цінностей, готовність до швидкої адаптації та здатність до ефективної взаємодії у будь-якому соціокультурному середовищі. Транскультурність пов'язана не лише з порівнянням чи співіснуванням культур, а з їх динамічним розвитком і переосмисленням. Згідно з розглянутими джерелами, термін «транскультурна компетентність» найбільш поширений у галузях, що пов'язані з мистецькою та креативною освітою, міждисциплінарними культурними проєктами, глобальними комунікаційними платформами, а також у сферах, де потрібне поєднання професійної діяльності з гнучкою міжкультурною адаптацією.

У підсумку вищевикладеного матеріалу нами було визначено особливості й акцентні аспекти видів компетентності (міжкультурна (interciltural), крос-культурна (cross-cultural), полікультурна (polycultural), мультикультурна (multicultural), транскультурна (transcultural)) та представлено їх у таблиці 1.

Таблиця 1

**Особливості й акцентні аспекти видів компетентності в науковому дискурсі**

| № з/п | Поняття | Особливість | Автор |
|---|---|---|---|
| 1. | intercultural (міжкультурна) | ґрунтується на комунікативній здатності, толерантності, адаптивності та вмінні вести конструктивний діалог, підкреслює динамічний характер цієї якості, її роль у формуванні глибоких професійних і міжособистісних взаємин | Д. К. Дердорф, М. Хаммер, Ф. Дервін, А. Джейкобсон, С. Радул, Д. Корвей, О. Сніговська, О. Байбакова, В. Скрипнікова |
| 2. | cross-cultural (крос-культурна) | акцент на порівнянні культур, визнання домінуючої культури у певному контексті та готовність адаптувати комунікацію відповідно до культурних особливостей співрозмовників | Г. Хофстеде, М. Джабін, С. Арвізу, П. Шріфер, А. Солодка, Х. Хасіб, К. Левадна, З. Бакум, О. Пальчикова, С. Костюк |
| 3. | multicultural (мультикультурна) | акцент на співіснуванні культур (підкреслює необхідність формування толерантного ставлення до різноманіття культур), здебільшого зосереджена на співіснуванні у спільному просторі | Дж. Бенкс, А. Портер, С. Шнайдер, Н. Іванець |
| 4. | policultural (полікультурна) | характерною рисою є визнання взаємопов'язаності культур, здатність до толерантної комунікації, готовність попереджати міжетнічні непорозуміння та сприяти взаємозбагаченню, підкреслює не лише факт співіснування культур, а й активну взаємодію між ними, що формує багатошарову соціокультурну реальність | І. Ріссанен, Л. Розенталь, В. Глухота, М. Моцар, І. Дирда, О. Кондрат'єва, Т. Сніца |
| 5. | transcultural (транскультурна) | акцент на взаємопроникненні та трансформації (розглядається як здатність до переосмислення культурної ідентичності у процесі взаємодії) | В. Бейкер, В. Велш, М. Діаз, В. Ідальго, Ц. Чжидань |

Відтак для максимально точного визначення того, яке поняття є найбільш релевантним для цілей професійної військової діяльності військовослужбовців в багатокультурному середовищі, нами систематизовано наукові підходи до визначення міжкультурної компетентності через виявлення її термінологічної варіативності та змістовних особливостей. На основі аналізу наукової літератури, порівняльно-термінологічного та семантичного аналізу, методів типологізації і узагальнення було визначено, що саме міжкультурна компетентність сприятиме успішній співпраці офіцерів Збройних Сил України з військовослужбовцями держав-партнерів, оскільки сутність цього поняття ґрунтується на комунікативній здатності, толерантності, адаптивності та вмінні вести конструктивний діалог, що підкреслює динамічний характер цієї якості, її роль у формуванні глибоких професійних і міжособистісних взаємин.

Отже, для успішної взаємодії з представниками інших країн як носіїв різних культур, офіцерам оперативної ланки управління важливим є розвиток міжкультурної компетентності, яку ми трактуємо «як їх професійно важливе психічне утворення, що характеризує теоретичну та практичну підготовленість, здатність і готовність як суб'єкта оперативної ланки військового управління до міжкультурної взаємодії з представниками різних культур» [41, с. 277].

***Використана література:***


1. Arvizu S. F., Saravia-Shore M. Cross-cultural literacy: An Anthropological Approach to Dealing with Diversity. *Education and Urban Society*. 22 (4). 1990. P. 364–376.
2. Baker W. From intercultural to transcultural communication. *Language and Intercultural Communication*. 22 (3). 2022. P. 280–293.
3. Banks J. A. An Introduction to Multicultural Education. Boston. Pearson Education. 2008. 376 p.
4. Chao M. M., H. Kung F. Y. An essentialism perspective on intercultural processes. *Asian Journal of Social Psychology.* 18, 2015. P. 91–100.
5. Deardorff D. K. Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. Journal of Studies in International Education. 2006. Vol. 10. No. 3. P. 241–266.
6. Dervin F. The paradoxes of interculturality: A toolbox of out-of-the-box ideas for intercultural communication education. London : Routledge, 2023. 26 p.
7. Dervin, F., & Jacobsson, A. Teacher education for critical and reflexive interculturality. Cham : Palgrave Macmillan, 2021. 168 p.
8. Díaz M. A. P. De la diversidad cultural a una educación transcultural. *Revista Internacional de apoyo a la inclusión, logopedia, sociedad y multiculturalidad*. 7 (1). 2021. P. 82–91.
9. Fantini A. Reconceptualizing intercultural communicative competence: A multinational perspective. *Research in Comparative and International Education.* 5 (1). 2020. P. 52–61. https://doi.org/10.1177/1745499920901948.
10. Ghassib H. B. On Intercultural Interactions. *International Journal for Talent Development and Creativity*. Volume 10 (1-2). 2022. P. 87–95.
11. Goldberg D. T. Multiculturalism: A Critical Reader. Wiley-Blackwell, Cambridge : Mass, 1995. 468 p.
12. Hammer M. R. Additional cross-cultural validity testing of the Intercultural Development Inventory. *International Journal of Intercultural Relations.* Volume 35. Issue 4. 2011. P. 474–487.
13. Hidalgo Hernández, V. Cultura, multiculturalidad, interculturalidad y transculturalidad: evolución de un término. P. 73–84. URL : http://pedagogia.fcep.urv.cat/revistaut/revistes/juny05/article04.pdf.
14. Hofstede G. Culture’s Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. 2nd ed. Thousand Oaks, 2001. 596 p.
15. Jabeen M., Qinjian Y., Imran M., Jabeen M., Rafiq M. Contextual variables explaining the influence of social networking sites for information communication among library users: Cross-cultural study between China and Pakistan using Structure Equation Modeling. *Journal of Librarianship and Information Science*. 52 (2). 2020. P. 562–576.
16. Oxford Learner’s Dictionaries. Cross-cultural. 2025. URL : Oxfordlearnersdictionaries.com
17. Portera A. Intercultural education in Europe: epistemological and semantic aspects. *Intercultural Education*. 19 (6). 2008. P. 481–491.
18. Rissanen I., Kuusisto E., McMullen J. Identifying core beliefs of an intercultural educator: How polyculturalism and group malleability beliefs shape teachers’ pedagogical thinking and practice. *Social Psychology of Education*. 26 (5). 2023. P. 1201–1225.
19. Rosenthal L., Ramirez L., Levy S. R., Bernardo A. B. I. Polyculturalism: Viewing Cultures as Dynamically Connected and Its Implications for Intercultural Attitudes in Colombia. *Avances en Psicología Latinoamericana*. 37 (1). 2019. P. 133–151. https://doi.org/10.12804/revistas.urosario.edu.co/apl/a.7175
20. Schneider S. and Heinecke L. The need to transform Science Communication from being multi-cultural via cross-cultural to intercultural. Adv. Geosci. Volume 46. 2019. P. 11–19. https://doi.org/10.5194/adgeo-46-11-2019.
21. Schriefer P. What’s the difference between multicultural, intercultural, and crosscultural communication? *Spring Institute.* URL : https://springinstitute.org/whatsdifference-multicultural-intercultural-cross-cultural-communication/
22. Solodka A. Formation the availability of pedagogical process’ participants to interact across cultures: model and methodic. *British Journal of Education and Scince*. London. 1 (5). 2014. P. 46–52.
23. Solodka A. The effect of gaining experience in cross-cultural interaction in the formation of availability of students to interact across cultures. *Science and Education a new Dimention. Pedagogy and Psychology*. II (15), 30. 2014. P. 77–80.
24. The Free Dictionary. URL: https://www.thefreedictionary.com/
25. UNESCO. World Report No. 2: Investing in cultural diversity and intercultural dialogue. Paris: UNESCO, 2009. URL : https://webarchive.unesco.org/web/20241217223621/https://www.lacult.unesco.org/docc/2009_Investing_in_cult_div_Completo.pdf
26. Welsch W. Transculturality: The Puzzling Form of Cultures Today. *Spaces of Culture: City. Nation, World.* London: Sage. 1999. P. 194–213.
27. Байбакова О. О. Формування міжкультурної компетентності соціальних працівників у США. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика.* № 1-2. 2016. С. 169–176.
28. Бакум З. П., Пальчикова О. О., Костюк С. С. Навчання іноземних мов: крос-культурний підхід : монографія. Тернопіль, 2019. 288 с. ISBN 978-617-7793-07-5.
29. Глухота В. О. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів географії у процесі професійної підготовки : доктор філософії : спец. 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 289 с.
30. Дирда І. А. Розвиток полікультурної компетентності іноземних студентів на основному етапі навчання української мови : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київський університет імені Бориса Грінченка. – Кривий Ріг, 2019. 253 с.
31. Іванець Н. В. Формування мультикультурної компетентності учнів в освітньому середовищі початкової школи : дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 270 с.
32. Кондратьєва О. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи (на засадах лінгвокраїнознавчого підходу) : дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 265 с.
33. Корвей Д. С. Формування міжкультурної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у коледжах підготовки : доктор філософії : спец. 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачівський державний університет. Мукачево, 2022. 326 с.
34. Левадна К. Ю. Педагогічні умови формування крос-культурної компетентності майбутніх менеджерів готельного бізнесу : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 280 с.

35. Моцар М. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 313 с.
36. Радул С. Г. Формування міжкультурної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови у процесі професійної підготовки : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2014. 24 с. URL : https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/Novuny/26.04.14/2.pdf
37. Скрипнікова В. О. Розвиток міжкультурної компетентності майбутніх магістрів військового управління у професійній підготовці : дис. доктор філософії спец. 011 – освітні, педагогічні науки. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. Київ, 2023. 328 с.
38. Сніговська О. В. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин в освітньому середовищі класичного університету : автор. дис. на здобуття наук. Ступеня к. пед. н. : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Умань, 2014. 24 с.
39. Сніца Т. Є. Формування полікультурної компетентності майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2017. 251 с.
40. Чжидань Ц. Формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. 212 с.
41. Ягупов В., Колодка Ю. Сутність, зміст і структура міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки управління: методологічне обґрунтування. *Військова освіта :* зб. наук. пр. 2024. № 1 (49). С. 277–286. DOI: 10.33099/2617-1775/2024-01/277-289.

***References:***

1. Arvizu S. F., Saravia-Shore M. (1990). Cross-cultural literacy: An Anthropological Approach to Dealing with Diversity. *Education and Urban Society.* 22 (4). P. 364–376.
2. Baker W. (2022). From intercultural to transcultural communication. *Language and Intercultural Communication.* 22(3). P. 280–293.
3. Banks J. A. (2008). An Introduction to Multicultural Education. Boston. Pearson Education. 376 p.
4. Chao M. M., H. Kung F. Y. (2015). An essentialism perspective on intercultural processes. *Asian Journal of Social Psychology.* 18. P. 91–100.
5. Deardorff D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in International Education.* Vol. 10. No. 3. P. 241–266.
6. Dervin F. (2023). The paradoxes of interculturality: A toolbox of out-of-the-box ideas for intercultural communication education. London : Routledge. 26 p.
7. Dervin F., Jacobsson A. (2021). Teacher education for critical and reflexive interculturality. Cham : Palgrave Macmillan. 168 p.
8. Díaz M. A. P. (2021). De la diversidad cultural a una educación transcultural. *Revista Internacional de apoyo a la inclusión, logopedia, sociedad y multiculturalidad.* 7 (1). P. 82–91.
9. Fantini A. (2020). Reconceptualizing intercultural communicative competence: A multinational perspective. *Research in Comparative and International Education.* 5 (1). P. 52–61. https://doi.org/10.1177/1745499920901948.
10. Ghassib H. B. (2022). On Intercultural Interactions. *International Journal for Talent Development and Creativity.* Volume 10 (1-2). P. 87–95.
11. Goldberg D. T. (1995). Multiculturalism: A Critical Reader. Wiley-Blackwell, Cambridge. Mass. 468 p.
12. Hammer M. R. (2011). Additional cross-cultural validity testing of the Intercultural Development Inventory. *International Journal of Intercultural Relations.* Vol. 35. Issue 4. P. 474–487.
13. Hidalgo Hernández V. Cultura, multiculturalidad, interculturalidad y transculturalidad: evolución de un término. P. 73–84. URL : http://pedagogia.fcep.urv.cat/revistaut/revistes/juny05/article04.pdf.
14. Hofstede G. (2001). Cultures Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. 2nd ed. Thousand Oaks. 596 p.
15. Jabeen M., Qinjian Y., Imran M., Jabeen M., Rafiq M. (2020). Contextual variables explaining the influence of social networking sites for information communication among library users: Cross-cultural study between China and Pakistan using Structure Equation Modeling. *Journal of Librarianship and Information Science.* 52 (2). P. 562–576.
16. Oxford Learners Dictionaries. Cross cultural (2025). URL : Oxfordlearnersdictionaries.com
17. Portera A. (2008) Intercultural education in Europe: epistemological and semantic aspects. *Intercultural Education.* 19(6). P. 481–491.
18. Rissanen I., Kuusisto E., McMullen J. (2023). Identifying core beliefs of an intercultural educator: How polyculturalism and group malleability beliefs shape teachers pedagogical thinking and practice. *Social Psychology of Education.* 26 (5). P. 1201–1225.
19. Rosenthal L., Ramirez L., Levy S. R., Bernardo A. B. I. (2019). Polyculturalism: Viewing Cultures as Dynamically Connected and Its Implications for Intercultural Attitudes in Colombia. *Avances en Psicología Latinoamericana.* 37 (1). P. 133–151.
20. Schneider S. and Heinecke L. (2019). The need to transform Science Communication from being multi-cultural via cross-cultural to intercultural. Adv. Geosci. Volume 46. P. 11–19.
21. Schriefer P. Whats the difference between multicultural, intercultural, and crosscultural communication? Spring Institute. URL : https://springinstitute.org/whatsdifference-multicultural-intercultural-cross-cultural-communication/
22. Solodka A. (2014). Formation the availability of pedagogical process participants to interact across cultures: model and methodic. British Journal of Education and Scince. London. 1 (5). P. 46–52.
23. Solodka A. (2014). The effect of gaining experience in cross-cultural interaction in the formation of availability of students to interact across cultures. Science and Education a new Dimention. Pedagogy and Psychology. II (15), 30. P. 77–80.
24. The Free Dictionary. URL : https://www.thefreedictionary.com/
25. UNESCO. World Report No. 2: Investing in cultural diversity and intercultural dialogue (2009). Paris : UNESCO. URL : https://webarchive.unesco.org/web/20241217223621/https://www.lacult.unesco.org/docc/2009_Investing_in_cult_div_Completo.pdf
26. Welsch W. (1999) Transculturality: The Puzzling Form of Cultures Today. *Spaces of Culture: City. Nation, World.* London: Sage. P. 194–213.

27. Baibakova O. O. (2016). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti sotsialnykh pratsivnykiv u SShA [Developing intercultural competence among social workers in the USA]. *Sotsialna robota v Ukraini: teoriia i praktyka.* № 1-2. S. 169–176 [in Ukrainian].
28. Bakum Z. P., Palchykova O. O., Kostiuk S. S. (2019). Navchannia inozemnykh mov: kros-kulturnyi pidkhid : monohrafiia [Foreign language teaching: a cross-cultural approach: monograph]. Ternopil. 288 s. ISBN 978-617-7793-07-5 [in Ukrainian].
29. Hlukhota V. O. (2025). Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv heohrafii u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of multicultural competence of future geography teachers in the process of professional training] : Doktor filosofii : spets. 015 – Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) : Poltavskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka. Poltava. 289 s. [in Ukrainian].
30. Dyrda I. A. (2019). Rozvytok polikulturnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv na osnovnomu etapi navchannia ukrainskoi movy [Developing polycultural competence in foreign students during the main stage of Ukrainian language learning] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyivskyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kryvyi Rih. 253 s. [in Ukrainian].
31. Ivanets N. V. (2020). Formuvannia multykulturnoi kompetentnosti uchniv v osvitnomu seredovyshchi pochatkovoi shkoly [Developing multicultural competence in students in the educational environment of primary school] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.07. Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Vinnytsia. 270 s. [in Ukrainian].
32. Kondratieva O. M. (2017). Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly (na zasadakh linhvokrainoznavchoho pidkhodu) [Developing polycultural competence in future primary school teachers (based on a linguistic and cultural approach)] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.07. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova. Kyiv. 265 s. [in Ukrainian].
33. Korvei D. S. (2022). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity u koledzhakh pidhotovky [Formation of intercultural competence of future educators of preschool education institutions in training colleges] : doktor filosofii : spets. 015 – Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy). Mukachivskyi derzhavnyi universytet. Mukachevo. 326 s. [in Ukrainian].
34. Levadna K. Yu. (2021). Pedahohichni umovy formuvannia kros-kulturnoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv hotelnoho biznesu [Pedagogical conditions for the formation of cross-cultural competence in future hotel business managers] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. Kyiv. 280 s. [in Ukrainian].
35. Motsar M. M. (2018). Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnikh perekladachiv z vykorystanniam tekhnolohii dystantsiinoho navchannia [Developing polycultural competence in future translators using distance learning technologies] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv. 313 s. [in Ukrainian].
36. Radul S. H. (2014). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of intercultural competence of future foreign language teachers in the process of professional training] : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny. Uman. 24 s. URL : https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/Novuny/26.04.14/2.pdf [in Ukrainian].
37. Skrypnikova V. O. (2023). Rozvytok mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv viiskovoho upravlinnia u profesiinii pidhotovtsi [Development of intercultural competence of future masters of military management in professional training] : dys. doktor filosofii spets. 011 – osvitni, pedahohichni nauky. Natsionalnyi universytet oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho. Kyiv. 328 s. [in Ukrainian].
38. Snihovska O. V. (2014). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z mizhnarodnykh vidnosyn v osvitnomu seredovyshchi klasychnoho universytetu [Formation of intercultural competence of future specialists in international relations in the educational environment of a classical university] : avtor. dys. na zdobuttia nauk. Stupenia k. ped. n. : spets. 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. Uman. 24 s. [in Ukrainian].
39. Snitsa T. Ye. (2017). Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Developing polycultural competence in future officers of the State Border Guard Service of Ukraine] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Natsionalna akademiia Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy imeni Bohdana Khmelnytskoho. Khmelnytskyi. 251 s. [in Ukrainian].
40. Chzhydan Ts. (2023). Formuvannia transkulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva u systemi neperervnoi osvity [Formation of transcultural competence of future music teachers in the system of continuing education] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova. Kyiv. 212 s. [in Ukrainian].
41. Yahupov V., Kolodka Yu. (2024). Sutnist, zmist i struktura mizhkulturnoi kompetentnosti ofitseriv operatyvnoi lanky upravlinnia: metodolohichne obgruntuvannia [The essence, content, and structure of intercultural competence of operational management officers: methodological justification]. *Viiskova osvita :* zb. nauk. pr. № 1 (49). S. 277-286. DOI: 10.33099/2617-1775/2024-01/277-289 [in Ukrainian].

***Yu. Kolodka. Terminological diversity in defining the concept of «intercultural competence»***

*The article is devoted to the analysis of terminological diversity in defining the concept of «intercultural competence», which has gained particular relevance in the 21st century under conditions of globalization and the growing role of international cooperation. The author examines the semantic origins and word-formation features of the main terms used in academic discourse to denote this phenomenon, including «intercultural», «cross-cultural», «multicultural», «polycultural», and «transcultural» competence. Based on a comparative analysis, the study identifies the common and distinctive features of these concepts, determines their functional scope, and outlines the fields of application. Special attention is paid to the significance of intercultural competence in the military sphere, particularly for officers of the Armed Forces of Ukraine in the context of NATO standards integration. It is argued that successful intercultural interaction in multinational military teams requires a high level of communicative readiness, tolerance, and adaptability. The article also addresses the risks of an essentialist approach to culture, which reduces it to static and unchanging characteristics, and demonstrates how the development of intercultural competence helps to avoid them. The analysis of terminological diversity makes a significant contribution to the theoretical understanding of the conceptual and categorical framework necessary for improving educational programs and enhancing the effectiveness of*

*specialist training in the context of intercultural interaction. Additionally, the importance of terminological precision is emphasized to avoid conflating related concepts and to ensure the unity of academic discourse. This work can serve as a foundation for further research aimed at developing methodological recommendations and adapting foreign experience in military training to the Ukrainian educational context.*

***Key words:*** *intercultural competence, cross-cultural competence, multicultural competence, polycultural competence, transcultural competence, military education, NATO, Armed Forces of Ukraine, intercultural interaction, multicultural environment.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 09.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025
Дата публікації: 28.11.2025